

Anna Andersson, född 1923-12-23, intervjuad 1992-11-09 av Elna Strömgren.

Anna Andersson föddes den 23 december, 1923 i Betsle, Lycksele socken. Hon var en av fem syskon och började i skolan när hon var 6,5 år: "Jag blev skickad dit egentligen för att både pappa och mamma jobbade inom renskötsel, det var jämställdhet – långt innan man började tala om jämställdhet i det svenska samhället". Från hemmet i Umasjö, nära Överuman, reste Anna – efter det att hon gått klart kåtaskolan i Atostugan, Tärna – till skolan och skolhemmet i Skarvsjöby. Vid Vinlidsbergs station klev hon av tåget, en promenad på lite drygt en halv mil till skolhemmet i Skarvsjöby. "Där luskade vi på. Vi gick efter varandra på vägen och alltid bar vi någonting över ryggen...", berättar Anna.

Skolan och skolhemmet i Skarvsjöby

Till Skarvsjöby kom Anna i början av 1930-talet: "Vi bodde där från då vi kom dit på hösten och så for vi hem på jullov och sen bodde vi ända tills vi for hem. Enstaka gånger var det något påsklov man fick komma [hem] men jag var ju född av renskötande föräldrar – märk det – att det var inte säkert att de var hemmavid någonstans och kunde ta emot några påskfirare inte."

I Skarvsjöby bodde barnen i skolhemmet – på *näset* – som låg en bit från skolbyggnaden "det var en promenad på morgon", minns Anna. Skolhemmet i Skarvsjöby var ett vanligt hus med ett ganska stort kök. Sovrummen var uppdelade i storpojkar och småpojkar, storflickor och småflickor. I skolbyggnaden – i skolsalen – fanns bänkar, kateder, svarta tavla och orgel. "Det var ett stort rum i ena änden. Jag har för mig att det var någonting i andra ändan men det minns jag inte, också bodde fröken på övervåningen."

På frågan om vad Anna tyckte om skolan svarar hon: "Jag vet inte vad jag ska tycka. Jag vet inte. Jag for väl inte illa där inte, det gjorde jag inte. Men inte går det att jämföra med dagens skolor."

"Våra pappor och mammor de var på flyttande fot, och då var det inte så lätt att ta hem barnen – det var inte lätt att inackordera dem heller. Jag tror att skolan fyllde en stor uppgift".

Relationerna till läraren och husmor

Anna minns nomadskolelärarinnan Helfrid Leijer från Gränna och husmor – en brorsdotter till fröken vid namn Gunnel. Anna beskriver Gunnel som "hemskt snäll" och berättar hur Gunnel brukade skriva hem till sina kollegor och vänner och ordna så att julklappar skickades till barnen i Skarvsjöby. "Fina näsdukar, paraplyer, dockor... Vi hade julfest och julklappsutdelning. Henne [Gunnel] beundrade vi, hon gjorde så där roligt för oss".

Anna berättar att lärarinnan i Skarvsjöby höll hårt på att barnen skulle vara samer: "Vi skulle ha långt, svart, flätat hår och jag hade lite självfall [och var kortklippt] i håret så jag var inte någon gunstling precis". Till vardags- och till helg bar barnen kolt "och det var för att fröken ville att vi skulle vara 'lapska', jag har för mig att det var så. De var lärarinnan, ja, hon hade [...] sina instruktioner".

Raster, promenader och sysslor

När det var rast brukade barnen åka kälke nedför Lattmobergen. ”Den var väldigt brant, backen vid skolan”, berättar Anna och minns hur pojkarna brukade åka på en skida utför, för att visa sig på ”styva linan”.

Promenaderna till och från skolan kommer Anna ihåg: ”Bakom en ladugårdsvägg där kunde bypojarna stå då vi kom från skolan, [då] skulle pojkarna [från skolan] få stryk – det var ett väldans spring när vi skulle förbi där. [...] I regel var det så att de hade något otalt med varandra. Vi flickor vi sprang förbi där, vi var rädda”.

När barnen kom tillbaka till skolhemmet efter skoldagens slut fick de hjälpa till. De hade fasta sysslor som att diska, städa undan och duka. Under rasterna i skolan kunde de även vara ”frökens pigor” och bland annat hjälpa till med att diska och damma mattor. Anna beskriver det som ett förtroendeuppdrag: ”Vi tyckte det var roligt att få vara frökens piga, för alltid fick vi någon godbit”.

Anna berättar att ibland på söndagar gick de till Stensele (cirka 16 km) för att vara med under högmässan. När de skulle resa hem efter terminsslut eller uppehåll gick de till Vindlidsbergs station.

Om maten

Ett särskilt minne som Anna delar med sig av handlar om maten. Två maträtter glömmes hon aldrig: Bruna böror och salt sill. Varför Anna minns de båda maträtterna var för att hon inte tyckte om dem. Men brödet, det nybakta tunnbrödet det överträffade allt, ”då dansade tallrikarna”.

”Tunnbrödet – det var gott – men då var det de där storpojarna och storflickorna, dem var ju sådana hökar så vi som var mindre vi fick ju vara glada om vi fick någonting. Då fick husmor vara där och skifta fred – frid – vid matbordet”.

Kontakten med föräldrarna

Kontakten med föräldrarna under skolvistelsen var sporadisk: ”Brev, det var väl brev, telefon var väl inte, de [föräldrarna] pratade väl med husmor – förmodar jag – så man fick någon hälsning.”, berättar Anna.

Resor – och löss

Någon gång åkte barnen i väg på resor. Ett exempel på en resa var till Överuman, Umasjö – där Annas föräldrar bodde: ”Hela skolan kom dit, till och med nomadskoleinspektören var med”, minns Anna.

”Jag kom ju hem och jag satt aldrig stilla utan bara rörde och rörde mig och hon [mamma] vart ju misstänkt på mig. När vi träffades uppe i rengällan – dem hade renarna i gårdet och jag minns det ju så väl – och jag satt aldrig stilla och jag kliade och mamma hon såg ju det där och hon började ta mig och titta på mig ordentligt och så var jag alldeles full i löss. Jag minns att mamma kallade på nomadskoleinspektören och vi for bakom något ris och hon tog av mig skjortan och jag var alldeles full utav lus. Det var en trevlig sommar, ska du veta. *Utluse* var jag. Det var därför jag kliade, huvud och hela koppen, jag satt aldrig stilla”.

”Vad gjorde ni åt det?”

”Ja, det vart ett väldigt ’hallå’, men det vart roligt efter alltihop det där”, förklarar Anna. ”Det vart skiljning på hösten och vi fick vita [*hucklen*] på huvudet med sabadillättika och vi såg varandra i mörkret och sprang. Det tyckte vi var roligt. Fällarna – vi låg i fårskinnsfällar, kan du tänka dig – de hängde på några stänger för de hade kastats ut i avlusningen där. De hängde där i mörker och var i regel vita, det var spöklik stämning och vi hade så kul, det var skojigt! [...] Sabadillättika, vi vart insmorda och så med handduken runt. Jag tror att vi blev fri [från löss], jag tror det. Jag for då hem och jag minns aldrig till att det var något mankemang då, men jag kunde ju ha lusat ner hela min familj hade inte mamma varit uppmärksam på hur jag satt och hoppade.”

Vidareutbildning

När den sexåriga skolan var över utbildade sig Anna vidare vid samernas folkhögskola och läste några kurser under ett år ”i lite ett av varje som är så populära och har varit ett tag”. ”[Som vuxen] har jag varit renskötarhusfru [...] [och] tillhörigt markpersonalen”, [...] jag har slöjdat en hel del, jag har varit slöjdkonsulent – till och med”, berättar Anna i intervjuens avslutande del.